

7/7 - وَعَنْهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ أَبَا سُفِيَّاً بْنَ حَرْبٍ أَحْبَرَهُ: أَنَّ هَرْقَلَ أَرْسَلَ إِلَيْهِ فِي كُبِّ مِنْ قُرْيَشٍ، كَانُوا يُجَارِّا بِالشَّامِ، فِي الْمُدَّةِ الَّتِي كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَادَ فِيهَا أَبَا سُفِيَّاً كُمَارَ قُرْيَشٍ، فَأَتَوْهُ وَهُمْ يَإِلِيَّا، فَدَعَاهُمْ وَحْوَلَهُ عُظَمَاءُ الرُّومِ، ثُمَّ دَعَاهُمْ وَدَعَا بِالْتَّرْجُمَانِ، فَقَالَ: أَئِكُمْ أَقْرَبُ نَسَبًا إِلَهَذَا الرَّجُلِ الَّذِي يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ؟ قَالَ أَبُو سُفِيَّاً: فَقُلْتُ: أَنَا أَقْرَبُهُمْ نَسَبًا، فَقَالَ: أَدْنُوهُ مِنِّي، وَقُرِبُوا أَصْحَابَهُ، فَاجْعَلُوهُمْ عِنْدَ ظَهَرِهِ، ثُمَّ قَالَ لِتَرْجُمَانِهِ: قُلْهُمْ إِنِّي سَائِلٌ هَذَا عَنْ هَذَا الرَّجُلِ، فَإِنْ كَذَبَنِي فَكَذِّبُوهُ. فَوَاللَّهِ لَوْلَا الْحَيَاةُ مِنْ أَنْ يَأْتِرُوا عَلَيَّ كَذِبًا لَكَذَبْتُ عَنْهُ، ثُمَّ كَانَ أَوَّلَ مَا سَأَلَنِي عَنْهُ أَنْ قَالَ: كَيْفَ نَسَبُهُ فِي كُمْ؟ قُلْتُ: هُوَ فِينَا دُوْ نَسَبٍ، قَالَ: فَهَلْ قَالَ هَذَا الْقَوْلُ مِنْكُمْ أَحَدُ قَطْ قَبْلَهُ؟ قُلْتُ: لَا، قَالَ: فَهَلْ كَانَ مِنْ آبَائِهِ مِنْ مَلِكٍ؟ قُلْتُ: لَا، قَالَ: فَأَشْرَافُ النَّاسِ اتَّبَعُوهُ، أَمْ ضَعَفَاؤُهُمْ؟ قُلْتُ: بَلْ ضَعَفَاؤُهُمْ، قَالَ: أَيْزِيدُونَ أَمْ يَنْقُصُونَ؟ قُلْتُ: بَلْ يَزِيدُونَ. قَالَ: فَهَلْ يَرْتَدُ أَحَدُ مِنْهُمْ سَخْطَةً لِدِينِهِ بَعْدَ أَنْ يَدْخُلَ فِيهِ؟ قُلْتُ: لَا، قَالَ: فَهَلْ كُنْتُمْ تَتَهْمُونَهُ بِالْكَذِبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا قَالَ؟ قُلْتُ: لَا، قَالَ: فَهَلْ يَعْدِرُ؟ قُلْتُ: لَا، وَنَحْنُ مِنْهُ فِي مُدَّةٍ لَا نَدْرِي مَا هُوَ فَاعِلٌ فِيهَا - قَالَ: وَلَمْ تُكِنِّي كَلِمَةً أُدْخِلُ فِيهَا شَيْئًا غَيْرَ هَذِهِ الْكَلِمَةِ - قَالَ: فَهَلْ قَاتَلْتُمُوهُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَكَيْفَ كَانَ قِتَالُكُمْ إِيَّاهُ؟ قُلْتُ: الْحَرْبُ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ سِجَّالٌ، يَتَأَلَّ مِنَّا وَتَتَأَلَّ مِنْهُ، قَالَ: مَاذَا يَأْمُكُمْ؟ قُلْتُ: يَقُولُ: اعْبُدُوا اللَّهَ وَحْدَهُ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَاتَّقُوا مَا يَقُولُ آبُوكُمْ، وَيَأْمُرُنَا بِالصَّلَاةِ، وَالصَّدْقِ، وَالْعَفَافِ، وَالصِّلَاةِ، فَقَالَ لِتَرْجُمَانِهِ: قُلْ لَهُ: سَأَلْتُكَ عَنْ نَسِيْهِ فَلَكَرْتَ أَنَّهُ فِي كُمْ دُوْ نَسَبٍ، فَكَذَلِكَ الرَّسُولُ شَبَعَتِ فِي نَسَبِ قَوْمَهَا، وَسَأَلْتُكَ: هَلْ قَالَ أَحَدُ مِنْكُمْ هَذَا الْقَوْلَ؟ فَلَكَرْتَ أَنْ لَا، فُلْتُ: لَوْ كَانَ أَحَدٌ قَالَ هَذَا الْقَوْلَ قَبْلَهُ لَقُلْتُ: رَجُلٌ يَأْتِسِي بِقَوْلٍ قِيلَ قَبْلَهُ، وَسَأَلْتُكَ هَلْ كَانَ مِنْ آبَائِهِ مِنْ مَلِكٍ؟ فَلَكَرْتَ أَنْ لَا، قُلْتُ: لَوْ كَانَ مِنْ آبَائِهِ مِنْ مَلِكٍ قُلْتُ: رَجُلٌ يَطْلُبُ مُلْكَ أَيْهِ، وَسَأَلْتُكَ: هَلْ

كُنْتُمْ تَتَّهِمُونَهُ بِالْكَذِبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا قَالَ؟ فَلَكَرْتَ أَنْ لَا، فَقَدْ أَعْرِفُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لِيَدَرِ الْكَذِبَ عَلَى النَّاسِ وَيَكْذِبَ عَلَى اللَّهِ، وَسَأَلْتُكَ: أَشْرَافُ النَّاسِ اتَّبَعُوهُ أَمْ ضُعَفَاؤُهُمْ؟ فَلَكَرْتَ: أَنَّ ضُعَفَاءَهُمْ اتَّبَعُوهُ، وَهُمْ اتَّبَاعُ الرَّسُولِ، وَسَأَلْتُكَ: أَتَيْدُونَ أَمْ يَنْفَصُونَ؟ فَلَكَرْتَ: أَكُمْ يَزِيدُونَ، وَكَذِلِكَ أَمْرُ الإِيمَانِ حَتَّى يَسَّمَ، وَسَأَلْتُكَ: أَيْمَنْتُ أَحَدْ سَخْطَةً لِدِينِهِ بَعْدَ أَنْ يَدْخُلَ فِيهِ؟ فَلَكَرْتَ: أَنْ لَا، وَكَذِلِكَ الإِيمَانُ حِينَ تُخَالِطُ بَشَاشَتُهُ الْقُلُوبُ، وَسَأَلْتُكَ: هَلْ يَعْدِرُ؟ فَلَكَرْتَ: أَنْ لَا، وَكَذِلِكَ الرَّسُولُ لَا تَعْدِرُ، وَسَأَلْتُكَ: إِمَّا يَأْمُكُمْ؟ فَلَكَرْتَ أَنَّهُ يَأْمُكُمْ أَنْ تَعْبُدُوا اللَّهَ وَحْدَهُ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَيَنْهَاكُمْ عَنْ عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ، وَيَأْمُكُمْ بِالصَّلَاةِ، وَالصِّدْقِ، وَالْعَفَافِ، فَإِنْ كَانَ مَا تَقُولُ حَقًّا فَسَيَمْلِكُ مَوْضِعَ قَدَمَيِّ هَاتَيْنِ، وَقَدْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَنَّهُ حَاجٌ، لَمْ أَكُنْ أَظْنَ أَنَّهُ مِنْكُمْ، قَلَوْ أَنِّي أَعْلَمُ أَنِّي أَحْلُصُ إِلَيْهِ لَتَجَشَّمْتُ لِقَاءَهُ، وَلَوْ كُنْتُ عِنْدَهُ لَعَسْلُتُ عَنْ قَدْمِهِ. ثُمَّ دَعَا بِكِتَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِي بُعِثَ بِهِ دِحْيَةً إِلَى عَظِيمِ بُصْرَى، فَدَفَعَهُ إِلَى هِرَقْلَ، فَقَرَأَهُ، فَإِذَا فِيهِ:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مِنْ مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى هِرَقْلَ عَظِيمِ الرُّومِ، سَلَامٌ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى، أَمَّا بَعْدُ، فَإِنِّي أَدْعُوكَ بِدِعَايَةِ الْإِسْلَامِ، أَسْلِمْ تَسْلِمْ، يُؤْتِكَ اللَّهُ أَجْرَكَ مَرَسِينَ، فَإِنْ تَوَلَّتْ فَإِنَّ عَلَيْكَ إِثْمُ الْأَرِسِيَّنَ وَ(يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةِ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَا تَعْبُدَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ ذُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهُدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ) [آل عمران: 64].

قَالَ أَبُو سُفْيَانَ: فَلَمَّا قَالَ مَا قَالَ، وَفَرَغَ مِنْ قِرَاءَةِ الْكِتَابِ، كَثُرَ عِنْدَهُ الصَّحَّبُ، وَارْتَعَتِ الْأَصْوَاتُ، وَأَحْرِجْنَا، فَقُلْتُ لِأَصْحَاحِي: لَقَدْ أَمِرَ أَمْرُ ابْنِ أَبِي كَبِشَةَ، إِنَّهُ يَخْافُهُ مَلِكُ بَنِي الْأَصْفَرِ، فَمَا زِلْتُ مُوقَنًا أَنَّهُ سَيَظْهُرُ حَتَّى أَدْخَلَ اللَّهُ عَلَيَّ الْإِسْلَامَ.

وَكَانَ ابْنُ النَّاظُورِ صَاحِبُ إِيلِيَّاءَ، وَهِرَقْلَ – أُسْقِيفٌ عَلَى نَصَارَى الشَّامِ، يُحَدِّثُ أَنَّ هِرَقْلَ حِينَ قَدِمَ

إِلَيْهَا، أَصْبَحَ يَوْمًا حَيْثُ النَّفْسِ، فَقَالَ بَعْضُ بَطَارِقَتِهِ: قَدِ اسْتَكْرَنَا هَيْمَنَكَ، قَالَ ابْنُ النَّاظُورِ: كَانَ
 هِرْقُلُ حَزَاءً، يُنْظُرُ فِي النُّجُومِ، فَقَالَ لَهُمْ حِينَ سَأَلُوهُ: إِنِّي رَأَيْتُ اللَّيْلَةَ حِينَ نَظَرْتُ فِي النُّجُومِ أَنَّ مَلِكَ
 الْخِتَانِ قَدْ ظَهَرَ، فَمَنْ يَخْتَنُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ؟ قَالُوا: لَيْسَ يَخْتَنُ إِلَّا الْيَهُودُ، فَلَا يُهْمَنَكَ شَأْنُهُمْ،
 وَأَكْتُبْ إِلَى مَدَائِنِ مُلْكِكَ، فَيَقْتُلُوا مَنْ فِيهِمْ مِنَ الْيَهُودِ، فَبَيْنَمَا هُمْ عَلَى أَمْرِهِمْ، أُتِيَ هِرْقُلُ بِرَجْلٍ
 أَرْسَلَ بِهِ مَلِكُ غَسَانَ، يُخْبِرُ عَنْ خَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمَّا اسْتَخْبَرَهُ هِرْقُلُ قَالَ:
 أَذْهَبُوكُمْ فَانْظُرُوكُمْ هُوَ أَمْ لَا؟ فَظَرُرُوكُمْ إِلَيْهِ، فَحَدَّثُوكُمْ أَنَّهُ مُخْتَنٌ، وَسَأَلَهُ عَنِ الْعَرَبِ، فَقَالَ: هُمْ
 يَخْتَنُونَ، فَقَالَ هِرْقُلُ: هَذَا مَلِكُ هَذِهِ الْأُمَّةِ قَدْ ظَهَرَ، ثُمَّ كَتَبَ هِرْقُلُ إِلَى صَاحِبِ لَهُ بِرُوْمِيَّةَ، كَانَ
 نَظِيرَهُ فِي الْعِلْمِ، وَسَارَ هِرْقُلُ إِلَى حِمْصَ، فَلَمْ يَرِمْ حِمْصَ حَتَّى أَتَاهُ كِتَابٌ مِنْ صَاحِبِهِ يُوَافِقُ رَأْيَ هِرْقُلَ
 عَلَى خُرُوجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَّهُ نَبِيٌّ، فَأَذِنَ هِرْقُلُ لِعَظَمَاءِ الرُّومِ فِي دَسْكَرَةِ لَهُ بِحِمْصَ، ثُمَّ
 أَمْرَ بِأَبْوَاهِهَا فَعُلِّقُتْ، ثُمَّ اطَّلَعَ فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ الرُّومِ، هَلْ لَكُمْ فِي الْفَلَاحِ وَالرُّشْدِ وَأَنْ يَبْتَئِلَ مُلْكَكُمْ،
 فَتَبَاعِدُوكُمْ هَذَا النَّبِيُّ؟ فَحَاقَصُوكُمْ حَيْصَةً حُمُرُ الْوَحْشِ إِلَى الْأَبْوَابِ، فَتَوَجَّدُوكُمْ فَدْ عُلِّقْتُ، فَلَمَّا رَأَى هِرْقُلُ
 تَفْرِتُهُمْ وَأَيْسَ مِنَ الْإِيمَانِ، قَالَ: رُدُّوكُمْ عَلَيَّ، وَقَالَ: إِنِّي قُلْتُ مَقَاتِي آنِفًا أَحْتَبُرُ بِهَا شِدَّتَكُمْ عَلَى
 دِينِكُمْ، فَقَدْ رَأَيْتُ، فَسَجَدُوكُمْ لَهُ وَرَضُوكُمْ عَنْهُ، فَكَانَ ذَلِكَ آخِرَ شَأْنِ هِرْقُلَ.

7.7 Яна шу кишидан ривоят қилинади:

«Абу Сүфён хабар қиласында, у Шомда тижорат қилаётган Қурайш карвонида әканида Ҳирақл унга одам юборибди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайхи васалламнинг Абу Сүфён ва Қурайш коғирлари билан сулҳ тузган пайтлари эди. (Тижоратчилар) унинг олдига келишди. Улар Илиёда эдилар. (Ҳирақл) уларни мажлисига чақирди. Ёнида Рум зодагонлари бор эди. Кейин Ҳирақл уларни чорлаб, таржимонини чақирди-да: «Қай бириңиз үзини Набий деб даъво қилаётган анави кишига наسابда яқинроқсиз?» деди».

Абу Сүфён айтди:

«Шунда «Булар ичида наسابда энг яқини менман», дедим».

Ҳирақл: «Уни ёнимга келтириңглар, ҳамроҳларини яқинроқ олиб келиб,

унинг орқасида турғазинглар», деди. Сўнг таржимонига: «Уларга айт, албатта, мен бундан бояги киши ҳақида сўрайман. Агар мени алдаса, унинг ёлғонини билдиринглар», деди.

Аллоҳга қасамки, мен ҳақимда ёлғон тарқатиб юришларидан уялмаганимда, у ҳақда албатта ёлғон гапирган бўлар эдим. Сўнг унинг мендан у зот ҳақида биринчи сўрагани «Ичингизда унинг насаби қандай?» дегани бўлди.

«У ичимиизда соҳиби насабдир», дедим.

«Сизлардан бирон киши ундан олдин бу гапни ҳеч айтганми?» деди.

«Йўқ», дедим.

«Унинг ота-боболаридан подшоҳ бўлганми?» деди.

«Йўқ», дедим.

«Унга одамларнинг обрўилари эргашяптими ёки noctorlарими?» деди.

«Йўқ, noctorлари», дедим.

«Улар кўпайяптими, озайяптими?» деди.

«Йўқ, кўпайяпти», дедим.

«Уларнинг бирортаси унинг динига кирганидан кейин норози бўлиб қайтиб кетяптими?» деди.

«Йўқ», дедим.

«Гапларини айтишидан олдин уни ёлғонда айблар эдингизми?» деди.

«Йўқ», дедим.

«Хиёнат қиласдими?» деди.

«Йўқ, биз у билан сулҳ муддатидамиз, бунда нима қилишини билмаймиз», дедим. Бунга шундан бошқа бирор сўз қўшиш имконим бўлмади.

«Унга қарши жанг қилдингизми?» деди.

«Ҳа», дедим.

«Унга қарши жангларингиз қандай бўлди?» деди.

«У билан орамиздаги уруш «сижол»дир*. Гоҳ у бизни енгади, гоҳ биз уни енгамиз», дедим.

«У сизни нималарга буюради?» деди.

«Ёлғиз Аллоҳга ибодат қилинглар, Унга бирон нарсани шерик қилманглар, оталарингиз айтаётган нарсаларни тарк қилинглар», дейди. Бизни намозга, ростгўйликка, иффатга ва силаи раҳмга буюради», дедим.

Шунда у таржимонга деди: «Унга айт: «Сендан унинг насаби ҳақида сўраган эдим, унинг ичингизда соҳиби насаб эканини айтдинг. Расуллар ҳам ана шундай ўз қавми насабидан юбориладилар. «Сизлардан бирон киши шу сўзни айтганмиди?» деб сендан сўраганимда, «Йўқ», дединг. Агар бу сўзни ундан аввал бирортаси айтган бўлса, бу киши ўзидан аввал айтилган гапдан ўрнак оляпти, дер эдим. Сендан «Унинг ота-боболаридан подшоҳ бўлганми?» деб сўраганимда, «Йўқ», дединг. Агар ота-боболари орасида подшоҳ бўлганида, отасининг подшоҳлигини талаб қилаётган киши экан, дер эдим. «Сўзлаётган гапларини айтишидан олдин уни ёлғонда айблар эдингизми?» деб сендан сўраганимда, «Йўқ», дединг. Биламанки, у одамлар хусусида ёлғон гапирмагач, Аллоҳнинг шаънида ҳам ёлғон гапирмайди. Сендан «Унга одамларнинг обрўлилари эргашяптими ёки ночорларими?», деб сўраганимда, «Ночорлари эргашибапти», дединг. Расулларнинг эргашувчилари ўшалардир. Сендан «Улар кўпайяптими, озайяптими?» деб сўраганимда, «Кўпайяпти», дединг. Иймон иши шу тариқа камолга етади. Сендан «Уларнинг бирортаси унинг динига кирганидан кейин норози бўлиб қайтиб кетяптими?» деб сўраганимда, «Йўқ», дединг. Иймон ҳаловати қалбларга йўғрилганда ана шундай бўлади. Сендан «У хиёнат қиласидими?» деб сўраганимда, «Йўқ», дединг. Расуллар шундай, хиёнат қилишмайди. Сендан «У сизларни нималарга буюради?» деб сўраганимда, у сизларни Аллоҳга ибодат қилишга, Унга бирон нарсани шерик қилмасликка буюриб, бут-санамларга ибодат қилишдан қайтараётганини, намозга, ростгўйликка, иффатга буюришини айтдинг.

Агар айтаётгандаринг ҳақ бўлса, демак, у тезда мана шу оёқларим турган жойни ҳам эгаллайди. Унинг чиқишини аниқ билар эдим, лекин уни сизлардан деб ўйламаган эканман. Агар унга ета олганимда, у билан учрашиш учун барча машаққатларни зиммамга олардим. Унинг ҳузурида бўлсам, оёғини ювган бўлардим».

Сўнг у Диҳя Бусро ҳукмдорига юборган Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг мактубларини келтиришни сўради. (У) уни Хирақлга топширди. У мактубни ўқиди, унда шундай дейилган эди:

«Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм. Аллоҳнинг бандаси ва Расули Мұҳаммаддан Рум подшоси Хирақлга. Ҳидоятга эргашганларга салом бўлсин. Аммо баъд:

Мен сени Ислом даъватига чақираман. Мусулмон бўл, омон қоласан ва Аллоҳ ажрингни икки ҳисса қилиб беради. Агар юз ўғирсанг, арийсийларнинг* гуноҳи ҳам сенинг бўйнингдадир.

«Эй ахли китоблар! Биз билан сизнинг ўртамиздаги баробар сўзга келинг: Аллоҳдан ўзгага ибодат қилмайлик, Унга ҳеч нарсани шерик қилмайлик ва Аллоҳни қўйиб, бир-бирилизни Робб қилиб олмайлик», (дегин). **Бас, агар юз ўғирсалар: «Гувоҳ бўлинглар, биз, албатта, мусулмонлармиз», деб айтинглар»** Абу Суфён айтди: «У айтадиганини айтиб, мактубни ўқиб бўлгач, унинг ҳузурида шовқин кўпайиб, овозлар кўтарилиб кетди ва биз чиқариб юборилдик. Чиқарилганимизда ҳамроҳларимга: «Иbn Абу Кабшанинг иши авж олди-ку, ундан ҳатто Бану Асфарнинг подшоси ҳам қўрқяпти», дедим. Унинг устун келишига ишончим комил бўлиб бораверди, охири Аллоҳ Исломни қалбимга жо қилди».

Илиё ҳокими Ибн Нозур Ҳирақлнинг одами, Шом насронийларининг усқуфи (епископи) эди. У айтади: «Ҳирақл Илиёга келган кезлари бир куни кайфияти бузилиб тонг оттирди. Унинг баъзи батриқлари (патриархлари) «Кўринишингиз бошқача-я!» дейишиди».

Ибн Нозур айтади: «Ҳирақл юлдузларга қараб хабар айтадиган коҳин эди».

Ундан сўрашганида, у: «Бу кеча юлдузларга қараганимда хатна қилинадиганлар подшоҳининг пайдо бўлганини кўрдим. Бу умматдан ким хатна қилдиради?» деди.

Улар: «Яхудийлардан бошқа ҳеч ким хатна қилдирмайди. Уларнинг иши сени зинҳор ташвишга солмасин. Қўл остингдаги шаҳарларга мактуб ёз, ўзларидаги барча яхудийларни қатл қилишсин», дейишиди.

Шу пайт Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам ҳақларида хабар бериш учун Fasson шоҳи Ҳирақлга юборган киши келтирилди. Ҳирақл у ҳақда сўраб-суриштиргач: «Боринглар, кўринглар-чи, у хатна қилинганими, йўқми», деди. Уни кўриб чиқиб, хатна қилинганини унга (Ҳирақлга) айтишиди. Ҳирақл ундан араблар ҳақида сўраган эди, «Улар хатна қилдиришади», деди. Шунда Ҳирақл: «Ўша бу умматнинг подшоҳидир, ҳақиқатан зоҳир бўлибди», деди.

Сўнг Ҳирақл Румиядаги илмда ўзига тенг дўстига мактуб ёзди. Ҳирақлнинг ўзи Ҳимс томон йўлга чиқди. Ҳимсга етиб бормай, дўстидан Ҳирақлнинг Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг чиқишилари ва у зотнинг ҳақиқатда Набий эканлари ҳақидаги фикрига мувофиқ мактуб келди. Кейин Ҳирақл Рум зодагонларига Ҳимсдаги ўз қароргоҳида (тўпланишга) кўрсатма берди. Сўнгра буюрди, эшиклар кулфланди. Кейин чиқиб: «Эй Рум ахли! Нажот ва тўғри йўл топишни, мулкингиз барқарор бўлишини истайсизми? Унда шу Набийга байъат қиласиз», деди. Шунда улар ёввойи эшаклардек ўзларини

эшикларга уришди. Баногох, эшиклар қулфлаб қўйилганини кўришди. Ҳирақл уларнинг важоҳатини кўриб, иймон келтиришларидан умид узгач: «Уларни ҳузуримга қайтаринглар», деди. (Сўнгра уларга) «Мен ҳозирги сўзларимни динингизда қанчалар мустаҳкам эканингизни синаш учун айтдим. Мана, кўрдим», деди. Шунда улар унга сажда қилишди ва ундан рози бўлишди. Ҳирақлнинг охирги аҳволи мана шу бўлди».

* Сижол – аслида қудуқдан бир хил суратда навбатдан сув олишга айтилади. Душман билан жангда гоҳ ютиб, гоҳ ютказиш шунга ўхшатилган.

* Ушбу мактубдаги «арисийон» сўзи бошқа мактубларда йўқ. Бу сўз ҳақида тарих ва луғат уламолари кўп баҳс юритганлар. Аллома Абулҳасан Надавий ҳазратлари бу сўз масихийларнинг ақийдасида тавҳид масаласини олдинга сурган Ариюс исмли машҳур дин пешвосининг номи или аталган мазҳаб деб таъкидлаганлар. Муҳаммад алайҳиссалом ҳақ пайғамбар бўлганлари учун мактубларида ҳеч ким билмаган бу мазҳабни ёзган эканлар.

Манба: hadis.islom.uz

